

УДК 930.253:72-051](477-25)“17/18”

О. М. БЕЛАЯ*

ДОКУМЕНТИ ДО БІОГРАФІЇ ПЕРШОГО КИЇВСЬКОГО МІСЬКОГО АРХІТЕКТОРА А. І. МЕЛЕНСЬКОГО У ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

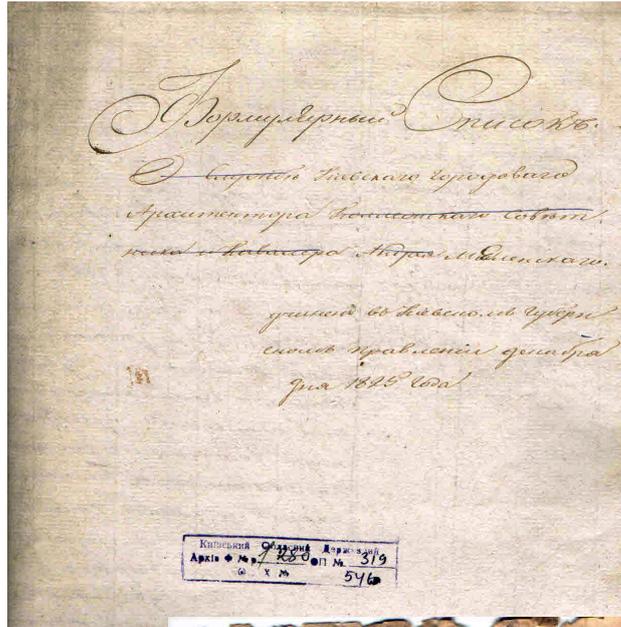
Вперше вводяться до наукового обігу документи з архівних фондів “Київське губернське дворянське депутатське зібрання” та “Київське губернське правління”, які розкривають невідомі сторінки життя та діяльності Андрія Івановича Меленського.

Ключові слова: Меленський Андрій Іванович; міський архітектор; дворянський родовід; формулярні списки; Державний архів Київської області.

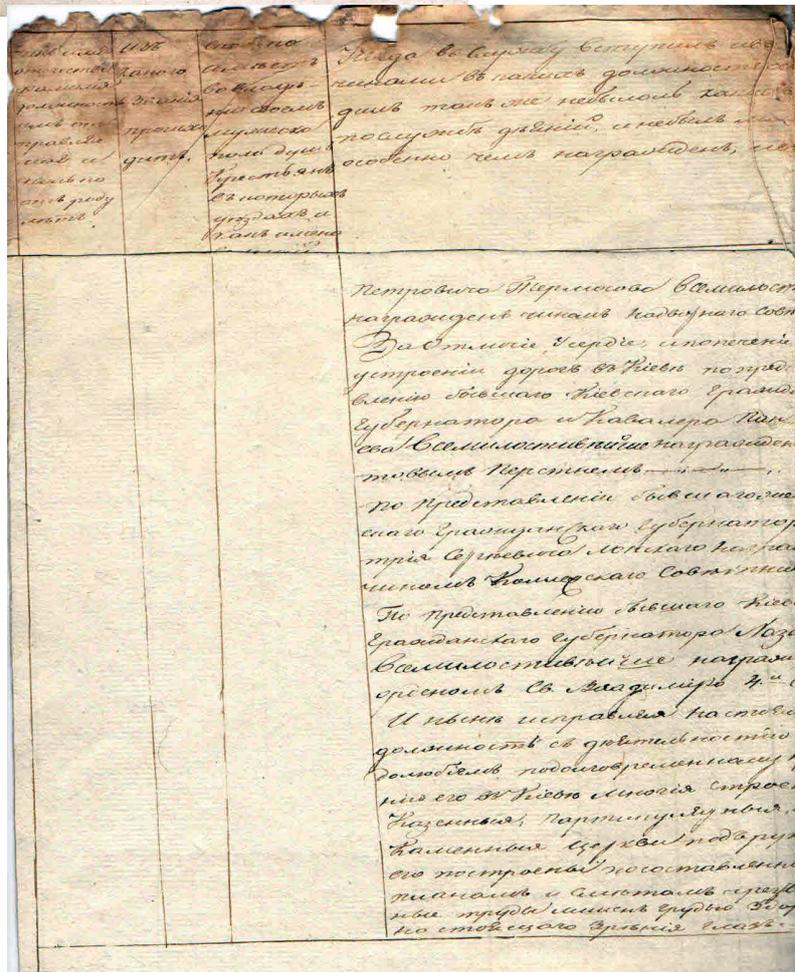
Цього року виповнюється 250 років від дня народження Андрія Івановича Меленського (1766–1833) – одного з провідних архітекторів Російської імперії кінця XVIII – перших десятиріч XIX ст., першого архітектора міста Києва, засновника і першого керівника Київської губернської креслярні, автора проектів і будівничого багатьох пам’яток архітектури Києва та планів відродження міста після великої пожежі 1811 р. Саме він створив архітектурне обличчя Києва після пожежі: колона Магдебурзького права, церква-ротонда на Аскольдовій могилі, ряд будівель Києво-Печерської Лаври, Братського та Флорівського монастирів, приміщення першого київського театру, Контрактовий будинок, церква Різдва Христового, Хрестовоздвиженська церква на “Кожум’яках”, де хрестили Михайла Булгакова та вінчався відомий український художник Григорій Світлицький – автор чудових розписів цієї ж церкви тощо.

Значно менше відомо про те, що архітектор був автором планів міста Києва, проєктантом і будівничим багатьох житлових будинків, а також про життя та діяльність А. І. Меленського взагалі і в Києві, зокрема. Завдяки розвідкам М. О. Рибаківа, зокрема, у книзі “Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва”¹, альбому-каталогу “Головні та міські архітектори Києва 1799–1999”², статті Р. М. Лякіної про генеалогію родини Меленських у журналі “Поділ і ми”³, а також архівним дослідженням М. В. Виноградової⁴ можна дізнатися деякі подробиці з особистого життя А. І. Меленського, а також з його архітектурної спадщини. Проте жоден із зазначених авторів не знав про існування його формулярних списків за 1823 р.⁵, 1825 р.⁶ та документів за 1826 р.

* *Белая Ольга Миколаївна* – кандидат історичних наук, начальник відділу використання інформації документів та інформаційних технологій Державного архіву Київської області.

Формулярний список
1826 р.
Держархів Київської обл.,
ф. 1, оп. 319, спр. 546,
арк. 1, 3зв. Фрагмент.

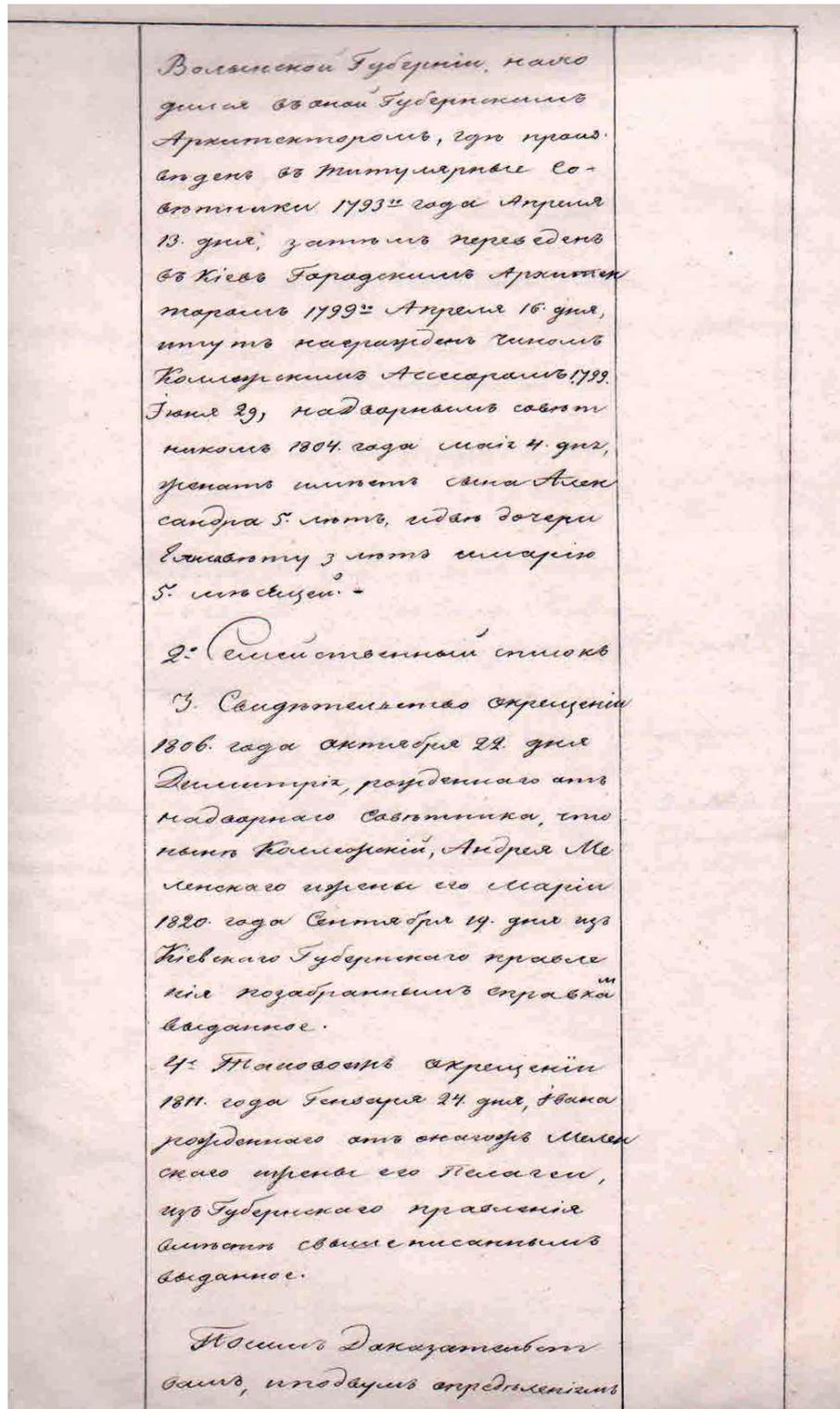

*Родословная и доказательства о дворянствѣ.
Меленскихъ.*

Гербъ неимѣется.

Родословная	Доказательства о дворянствѣ	
<i>Иванъ { Андрей } Александръ } Викентій } Иванъ }</i>	<p><i>1^о Формулярный списокъ о службе надворнаго советника это князь Кашевский, Андрей Ивановича сына Меленскаго, выданный запискомъ покойнаго Киевскаго Гражданскаго Губернатора Паскратова, представленный 1804. года Декабря 28. дня, въ Которомъ значитъ, что онъ Ф. Меленский изъ сверхъ офицерскихъ званій записанъ въ Государственную службу въ 1775. году Января 15. дня, за откровеніемъ</i></p>	

Родовід Меленського.
Держархів Київської обл., Ф-782, оп. 2, спр. 367, арк. 4.

Родовід Меленського,
 Держархів Київської обл. Ф-782, оп. 2, спр. 367, арк. 33.

Київського Загальногосподарського
 депутатського зібрання сestoйквітня
 а, першого 1808. года майя 3го
 дня, и старшину 1826 года маю
 та Н. Коммерційний Святийникъ
 Андрей Ивановичъ сынъ Мелен-
 ский съ сивоюгами: Александромъ
 Дмитриевичемъ, и Иваномъ, дво-
 рянскимъ радословнымъ Книж-
 комъ турецкого гасетъ вкеселъ.

Губернскій Загальства предсе-
 датель.

Київський Губернський Депутатъ Комаровъ
 Губернський Губернський Депутатъ Соколовъ
 Бобруйського Губернського Депутатъ Герасимовъ
 Інкширського Губернського Депутатъ Франковичъ
 Київський Губернський Депутатъ Садовникъ
 Василько Євдокимовичъ Депутатъ Румбевський
 Депутатъ Малинського Микола Івановичъ
 Депутатъ Миколаївський Губернський Депутатъ

Секретарь Губернства Келлеръ
 Секретарь противъ Губернства

Родовід Меленського,
 Держархів Київської обл. Ф-782, оп. 2, спр. 367, арк. 34.

про внесення родини Меленських до дворянських родоводів⁷, які нещодавно виявлені у Держархіві Київської області. Зазначимо, що й у цих документах не вказана точна дата народження митця, а тільки кількість років – відповідно 58 та 59. Отже, з документів відомо, що майбутній архітектор народився у м. Москві, проте рік народження можна тільки підрахувати – 1766-й. У формулярних списках та дворянському родоводі читаємо про його походження: “Андрей Иванов сын Меленский ордена Святого Владимира 4-й степени кавалер, происходит из обер-офицерских детей”⁸, а далі розписані майже всі етапи перебування його на державній службі, починаючи з 15 січня 1775 р. Саме в цей день А. І. Меленський був зарахований учнем до “так именуемого Каменного приказа”⁹, в якому навчався “арифметике, геометрии, геодезии, рисовать, гражданской архитектуре, а 1 сентября 1780 года по уничтожению Каменного приказа перемещён в комиссию строения Москвы, затем уволен в Московскую Кремлёвскую экспедицию архитектурским учеником при архитекторе статском советнике Карле Ивановиче Бланке при чертёжной и был командирован в летнее время на строительство Екатерининского дворца – 1786 год, 15 августа”¹⁰. А далі був Санкт-Петербург і робота з Джакомо Кваренгі (який у формулярному списку зазначений як італійський майстер Гваренгія – *О. Б.*), виїзд в Україну для замірів історичних пам’яток, робота Волинським губернським архітектором. 29 червня 1799 р., як зазначено у формулярному списку за 1823 рік, “...Генералом от инфантерии и кавалером Александром Андреевичем Беклемишевым определён в Киев городовой архитектором” у чині колезького асесора¹¹. З 1804 р. – надвірний радник, з 1816 р. – колезький радник. 1809 р. “за отличие, усердие и попечение дорог в Киеве награждён бриллиантовым перстнем”¹².

Вперше, у справі щодо дворянства Меленських за 1826 р., знаходимо подробиці з особистого життя Андрія Івановича. До сьогодні не було відоме ім’я його першої дружини – Марії, яка народила йому 4-х дітей – Олександра (станом на 1826 р. – 25 років), Дмитра, 1806 р. н.¹³, Єлизавету (станом на 1823 р. – 20 років, на 1825 р. – 23 роки) та Марії (станом на 1823 р. та на 1825 р. зазначено однаковий вік – 17 років)¹⁴. Згідно з витягом із формулярного списку за 1804 р., у дворянських родоводах родини Меленських (1826 р.) зазначено, що станом на 1804 р. Єлизаветі було 3 роки, Марії – 5 місяців¹⁵. До моменту виявлення у Держархіві Київської області цих документів не було відомо про існування найстаршого сина Олександра, а молодшу доньку від першого шлюбу у всіх попередніх дослідженнях називали іменем Мар’яна.

Взагалі А. І. Меленський був одружений двічі. Другою його дружиною стала донька бригадира Івана Лешкевича – Пелагея. 1 травня 1810 р. “...46-летний вдовец Андрей Иванович Меленский и 27-летняя Пелагея Ивановна Лешкевич обвенчались в церкви Николаы Притис-

ка”¹⁶. Від другого шлюбу А. І. Меленський мав 2-х дітей – сина Івана, 1811 р. н.¹⁷ та доньку Феодосію, яка станом на 1825 р. мала 12 років¹⁸. До речі, всі сини А. І. Меленського та він сам згідно з рішенням Київського губернського дворянського зібрання внесені до 3-ої частини дворянських родоводів у березні 1826 р.¹⁹

Із формулярного списку за 1825 р. дізнаємося про подальшу долю дітей А. І. Меленського: син Дмитро навчався у Головному інженерному училищі у м. Санкт-Петербурзі, донька Єлизавета вийшла заміж за радника Київської казенної палати Стрельцова, а син Іван навчався у Київській гімназії²⁰.

Формулярний список за 1823 р. підписаний самим А. І. Меленським, а от формулярний список за 1825-й – ні. Приписка в кінці списку все пояснює: “исправляя должность городского архитектора с деятельностью и трудолюбием по долговременному пребыванию его в Киеве многие строения, казённые, партикулярные и даже каменные церкви под руководством его построены и по составленным им планам и сметам чрез понесенные труды лишён грудью здоровья и настоящего зрения глаз”²¹. Здоров’я А. І. Меленського дедалі погіршувалося, і 1 січня 1833 р. він помер у власному будинку, побудованому у 1818 р. за його ж проектом. Був похований на Щекавицькому кладовищі. На жаль, могила його не збереглася. А будинок існує донині під № 13/11 по вул. Хорива. Це – єдиний меморіальний об’єкт, пов’язаний з пам’яттю першого міського архітектора Києва, збережений до нашого часу.

1994 р., відповідно до розпорядження Представника Президента України в м. Києві, цей будинок взято на державний облік та під охорону, як пам’ятку історії та архітектури місцевого значення. Незважаючи на те, що києвознавцями, зокрема, М. В. Виноградовою²², порушувалося питання про встановлення на будинку меморіальної дошки А. І. Меленському до його 240-річчя, ще й до сьогодні доля будинку не вирішена, на ньому не встановлено меморіальної дошки і не проведено музеєфікацію. Сподіваємося, що нарешті, з огляду на 250-річний ювілей, влада і громадськість столиці достойно вшанують одного з найталановитіших будівничих і першого головного архітектора Києва Андрія Івановича Меленського.

---

¹ Рибаків М. О. Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва / М. О. Рибаків – К. : “Кий”, 1997. – 374 с.

² Головні та міські архітектори Києва 1799–1999: каталог виставки до двохсотріччя введення посади головного архітектора Києва // М. В. Виноградова [та ін.] ; ред. М. М. Дьомін ; Державний НДІ теорії та історії архітектури і містобудування Держбуду України (НДІТІАМ), Головне управління містобудування та архітектури Київської міської держадміністрації (Головкиївархітектура). – К. : НДІТІАМ : Головкиївархітектура, 1999.

³ *Лякіна Р. М.* Сім'я архітектора / Р. М. Лякіна // Поділ і ми. – 2001. – № 4/5 – С. 56–58.

⁴ *Виноградова М. В.* Садиба Андрія Меленського у Києві / М. В. Виноградова // Культурна спадщина Києва: дослідження та охорона історичного середовища – К. : “АртЕк”, 2003. – С. 124–131.

⁵ Державний архів Київської області (далі – Держархів Київської обл.), ф. 1, оп. 319, спр. 334.

⁶ Там само, спр. 546.

⁷ Там само, ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 32–35; спр. 368, арк. 37–40; спр. 369, арк. 32–35.

⁸ Там само, ф. 1, оп. 319, спр. 334, арк. 1зв.; спр. 546, арк. 1зв.; ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 33; спр. 368, арк. 38; спр. 369, арк. 33.

⁹ Там само, ф. 1, оп. 319, спр. 334, арк. 1зв.–2; спр. 546, арк. 1зв.–2.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само, ф. 1, оп. 319; спр. 334, арк. 1зв.–2.

¹² Там само, спр. 334, арк. 1зв.–2; спр. 546, арк. 3зв.–4.

¹³ Там само, ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 32зв.–33; спр. 368, арк. 37зв.–38; спр. 369, арк. 32зв.–33.

¹⁴ Там само, ф. 1, оп. 319, спр. 334, арк. 2, спр. 546, арк. 2–3.

¹⁵ Там само, ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 33; спр. 368, арк. 38, спр. 369, арк. 33.

¹⁶ *Лякіна Р. М.* Сім'я архітектора / Р. М. Лякіна // Поділ і ми. – 2001. – № 4/5 – С. 56.

¹⁷ Держархів Київської обл., ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 34; спр. 368, арк. 39; спр. 369, арк. 34.

¹⁸ Там само, ф. 1, оп. 319, спр. 334, арк. 2; спр. 546, арк. 3.

¹⁹ Там само, ф. 782, оп. 2, спр. 367, арк. 35; спр. 368, арк. 40, спр. 369, арк. 34а.

²⁰ Там само, ф. 1, оп. 319, спр. 546, арк. 2–3.

²¹ Там само, арк. 3зв.–4.

²² *Виноградова М.* Садиба Андрія Меленського у Києві [Електронний ресурс] / Марина Виноградова. – Режим доступу: <https://www.interesniy.kiev.ua/sadiba-andriya-melenskogo-u-kiyevi/>. – Назва з екрана.

For the first time are introduced into scientific circulation documents from archives “Kyiv Deputy Provincial Noble Assemblies” and “Kyiv Provincial Government” that reveal the unknown pages of the life and work of Andriy Ivanovych Melensky.

Key words: Melensky Andriy; the City architect; the noble lineage; the formulary lists; the State Archives of the Kyiv Region.